

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 346.1:631

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ

**І.М. ЗАРІЦЬКА, кандидат юридичних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

**А.Е. ШЕВЧЕНКО, студент юридичного факультету,
Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка**

У статті здійснено аналіз та запропоновано способи удосконалення норм чинного законодавства, щодо регулювання відносин відновлення платоспроможності чи банкрутства суб'єктів господарювання.

Банкрутство, господарський суд, нормативно-правові акти, платоспроможність, суб'єкт господарювання.

Типовим соціально-економічним явищем для держави, що обрала шлях ринкової економіки, є інститут банкрутства, який українським законодавством визначається як визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Чинні нормативно-правові акти, що регулюють процедуру банкрутства, не забезпечили належної ефективності в процесі відновлення платоспроможності суб'єктів господарських відносин. Адже, за даними Світового банку та Міжнародної фінансової корпорації, тривалість процедури банкрутства в Україні у 2011 р. становить 2,9 роки. Фінансові витрати на провадження справи про банкрутство – 42 % від вартості майна. Стягнення у процедурі банкрутства становить 7,9 %, що істотно гірше порівняно з попереднім періодом, коли цей показник становив 9,1 %. Для порівняння, цей показник у Білорусі – 28 %, Польщі – 31,3 %, Казахстані – 43,3 % [1].

Однією з причин одержання неефективних результатів від запровадження інституту банкрутства в Україні, на нашу думку, є недостатнє його науково-методологічне забезпечення. Хоча дослідженням напрямів розвитку законодавства, що регулює відносини відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом присвячено дослідження вітчизняних науковців, серед них: В.Г. Гончаренко, Е.Ф. Демський, О.М. Джужа, О.В. Дзера, Я.В. Кондратьєв, В.В. Копейчиков, В.Т. Маляренко, В.В. Медведчук, А.Й. Осетинський, В.С. Щербина та інші.

Метою даної статті є здійснення аналізу норм чинного

законодавства, що регулює відносини відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом, а також надання власних пропозицій по удосконаленню нормативно-правового регулювання процедури банкрутства.

Отже, у ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» було визначено поняття банкрутства, як визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури. Відповідно неплатоспроможний боржник – це суб'єкт підприємницької діяльності, який втратив можливість виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами і в односторонньому порядку припинив платежі по своїх боргових зобов'язаннях, у тому числі виплату заробітної плати, сплату податків і зборів [2].

За період розвитку національного господарського права прийняті законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, в яких регламентовано питання, що стосуються заходів виявлення та запобігання банкрутству на досудовій стадії, провадження процедур банкрутства після порушення справи про банкрутство, порядку погашення заборгованості, задоволення вимог кредиторів, примирних процедур, розпорядження майном боржника та його ліквідації. Крім того існують акти, що регламентують порядок судового розгляду справ про банкрутство, а також інформаційні листи Вищого господарського суду України, в яких висвітлюються питання практики застосування окремих норм чинного законодавства при вирішенні спорів, пов'язаних з банкрутством. Окремі нормативно-правові акти визначають завдання, повноваження та права державних органів щодо проведення державної політики із запобігання банкрутству, забезпечення умов реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом.

Оскільки суб'єктами підприємницької діяльності часом допускаються спроби уникнути виконання фінансових вимог кредиторів і зобов'язань перед бюджетом під прикриттям інституту банкрутства, Кримінальний кодекс України містить чотири статті, які передбачають кримінальну відповідальність за зловживання у сфері банкрутства. Зокрема ст. 221 «Незаконні дії у разі банкрутства» передбачає відповідальність за вчинені громадянином – засновником або власником суб'єкта господарської діяльності, а також службовою особою суб'єкта господарської діяльності діяння, що проявилися в умисному приховуванні майна або майнових обов'язків, в інше володіння або його відчуження чи знищення, а також у фальсифікації, приховуванні або знищенні документів, які відображають господарську чи фінансову діяльність. При чому відповідальність настає у разі, якщо ці діяння вчинено після порушення господарським судом справи про банкрутство [3].

Проте існує певна кількість не вирішених проблемних питань у

нормативно-правовому регулюванні відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Зокрема, використання банкрутства для ухилення від належних до сплати сум податків і зборів, фінансових санкцій, для неповернення позичок і кредитів, а також ухилення від виконання фінансових зобов'язань.

Також набуло поширення банкрутство підприємств для їх ліквідації з метою уникнення перевірок податковими та іншими контролюючими і правоохоронними органами. Організатори схем протиправної діяльності використовують прогалини чинного законодавства, що дозволяє їм перекладати податкові зобов'язання на фірми з ознаками фіктивності.

Проблему існування фіктивного та умисного банкрутства слід шукати у недосконалості та неузгодженості норм чинного законодавства. Так, у ст. 215 Господарського кодексу України дається визначення понять фіктивного та умисного банкрутства. Фіктивним банкрутством визнається за відомо неправдива заява суб'єкта підприємництва до суду про нездатність виконати зобов'язання перед кредиторами та державою. Умисним банкрутством визнається стійка неплатоспроможність суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника майна та посадової особи суб'єкта підприємництва, якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства чи інтересам кредиторів, що охороняються законом [4].

Проте у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» відсутній обов'язок розпорядника майна боржника, керуючого санацією та ліквідатора надавати на вимогу органів державної податкової служби документи, потрібні для проведення перевірки та встановлення факту існування фіктивного чи умисного банкрутств. Також у зазначеному законі не регламентований прямий обов'язок арбітражного керуючого вчиняти по дії відверненню процедури банкрутства та, відповідно, і не закріплена відповідальність за недодержання даних вимог [2].

З метою усунення недоліків, врегулювання суперечностей в процесі відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, 22 грудня 2011 р. був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який набрав чинності з 19 січня 2013 р. [6].

Основною метою розроблення і прийняття цього Закону, на нашу думку, є вдосконалення процедур банкрутства, зменшення тривалості процедур, поліпшення показників за індексом стягнення, скорочення витрат на провадження у справах про банкрутство.

У новій редакції Закону передбачена процедура санації боржника до порушення справи про банкрутство, яка передбачає систему заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати засновник боржника, власник майна боржника, кредитор боржника, інші особи з метою запобігання банкрутству боржника шляхом вжиття організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних,

фінансово-економічних, правових заходів відповідно до законодавства до порушення провадження у справі про банкрутство.

Також внесено зміни в поняття безспірних вимог кредиторів та передбачено, що безспірними вимогами кредиторів є грошові вимоги кредиторів, підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, і постановою про відкриття виконавчого провадження, згідно з яким відповідно до законодавства здійснюється списання коштів з рахунків боржника. Відповідно такі рішення суду та постанова про відкриття провадження обов'язково необхідно додавати до заяви про порушення справи про банкрутство, як докази безспірних вимог.

Законом введено новий розділ який присвячений діяльності арбітражного керуючого, де визначено та розширено вимоги до особи, яка бажає стати арбітражним керуючим, порядок отримання права на здійснення діяльності. Законом скасована вимога до ліцензування діяльності арбітражного керуючого, але передбачені вимоги стосовно стажу роботи, проходження навчання та відповідного стажування, обов'язкової підвищення кваліфікації арбітражного керуючого. Встановлена відповідальність та орган контролю за діяльністю арбітражного керуючого, передбачається страхування відповідальності арбітражного керуючого [6].

Однак залишилися не врегульованими на нормативно-правовому рівні окремі важливі питання процедури відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, а саме:

- підвищення вимог до фізичних осіб, які мають намір здійснювати діяльність арбітражних керуючих та їх відповідальність за результати своєї діяльності;
- визначення порядку передачі справ до керуючого санацією;
- визначення граничних термінів проведення процедур банкрутства;
- створення безкоштовного сайту для внесення відомостей про суб'єктів, щодо яких відкрито провадження у справі про банкрутство.

Нормативно-правове регулювання банкрутства в Україні, в період формування ринкової економіки, було спрямоване на забезпечення відновлення платоспроможності суб'єкта господарювання, оздоровлення його фінансово-господарського становища шляхом кредитування, реструктуризації підприємства, боргів і капіталу. При неможливості відновлення платоспроможності здійснювалось визнання такого суб'єкта банкрутом з метою задоволення в повному обсязі або частково визнаних судом вимоги кредиторів через застосування ліквідаційної процедури.

Однак недосконалість та неузгодженість нормативно-правових актів та негативні соціально-економічні тенденції у суспільстві призвели до ряду негативних моментів в процесі регулювання процедури банкрутства суб'єктів господарських відносин.

Нова редакція Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» може наблизити регулювання господарсько-правових відносин в Україні до світових стандартів за

умови, врахування національної практики застосування деяких положень про банкрутство, приведення норм чинного законодавства у відповідність з потребами господарської правової галузі та сучасної економічної ситуації.

Список літератури:

1. Бордаченко О. Законодавство про банкрутство: нові етапи взаємодії / О. Бордаченко // Судовий вісник – 2012. – № 3 (71). – С. 29.
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України у редакції від 30 червня 1999 р. № 784-XIV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/1999>.
3. Щербина В.С. Господарське право : підручник / В.С. Щербина – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 656 с.
4. Господарський кодекс України : Офіційний текст / Міністерство юстиції України. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 214 с.
5. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / В.К. Мамутов, В.І. Адрейцев, В.С. Щербина ; за заг. ред. В.К. Мамутова – К., 2004. – 688 с.
6. Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» : Закон України від 22 грудня 2011 р. №4212-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/2011>.

В статье осуществлен анализ и предложены способы усовершенствования норм действующего законодательства, относительно регулирования отношения возобновления платежеспособности или банкротства субъектов ведения хозяйства.

Банкротство, хозяйственный суд, нормативно-правовые акты, платежеспособность, субъект ведения хозяйства.

In the article an analysis is carried out and the methods of improvement of norms of current legislation are offered, in relation to adjusting there are relations of proceeding in solvency or bankruptcy of subjects of menage.

Bankruptcy, economic court, normatively-legal acts, solvency, subject of menage.